

Вартилицька І.А., професор
кафедри кримінального права НАВС,
к.ю.н., доцент

**УЗГОДЖЕНІСТЬ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПРИМУСОВИХ
ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО
НЕПОВНОЛІТНІХ**

Кримінальне законодавство одним із завдань при його застосуванні має забезпечити індивідуальний підхід до питань кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх правопорушників з метою дотримання принципів доцільності, обгрунтованості та справедливості кримінальної репресії. Таке реагування здатне не лише забезпечити реалізацію мети караності кримінально-правових заходів, а і сприяти вихованню прагнення особи до законслухняної поведінки.

Неузгодженість та нелогічність кримінального законодавства, про яку говорять науковці, породжує складності у сприйнятті його норм та призводить до багатьох помилок в правозастосовчій практиці. Особливої уваги вимагає визначення напрямків удосконалення кримінального законодавства у частині правової регламентації кримінальної відповідальності неповнолітніх, зокрема, потребують нового бачення норми щодо можливості звільнення цих правопорушників від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

У КПК України 2012 р. безпосередньо питання звільнення неповнолітніх передбачене лише однією статтею – це ст. 497 КПК України (Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру), де вказано: «Якщо під час досудового розслідування прокурор дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього, який обвинувачується у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої

тяжкості без застосування кримінального покарання, він складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду.

Ознайомлення з судовою практикою по застосуванню примусових заходів виховного характеру на жаль, показало, що нерідко суди поверхово розглядають такі провадження, не встановлюють всіх обставин, які характеризують особу неповнолітнього правопорушника та вчинене правопорушення, допускають помилки в застосуванні норм кримінального законодавства. Судді при застосуванні примусових заходів виховного характеру переважно беруть до уваги наступні обставини: неповноліття особи, відсутність судимості, скоєння правопорушення вперше, щире каяття.

Найбільш серйозним порушенням у правозастосуванні можна вважати практику постановлення судових рішень, які відображають явне ігнорування юристами-практиками кримінально-правових приписів. У нормах кримінального законодавства визначено, що звільнення від кримінальної відповідальності застосовується до осіб, які вперше вчинили злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості (ч. 1 ст. 97 КК України), звільнення від покарання – до осіб, які вчинили злочин невеликої або середньої тяжкості: як умисний так і необережний (ч. 1 ст. 105 КК України). В той же час, норми кримінального процесуального законодавства не передбачають вчинення умисного злочину середньої тяжкості як умови звільнення від покарання у відповідності зі ст. 105 КК України. В той же час, ст. 104 КК визначає звільнення від відбування покарання з випробуванням з вказівкою, що даний вид звільнення застосовується до неповнолітніх лише у разі їх засудження до арешту або позбавлення волі на строк до п'яти років.

Всі названі види звільнення не мають чітких меж у підставах та принципах при їх застосуванні стосовно неповнолітніх, створюючи умови для судейського свавілля, для недотримання законності і справедливості у здійсненні правосуддя.